

cognitive, moral and ethical development of children is of great interest not only to researchers in the field of developmental psychology and psychology of communication, but also to social psychologists.

The obtained results support the hypothesis of actively actional nature of the child's position in interacting with parents. The author analyzes the characteristics of the child's perception of their relations with parents in various types of child-parents interactions and describes the associations between the child's interaction behaviors and the child's perception of their relationship with parents. Children's patterns of experiencing disharmonious relationship with parents included their experiencing trouble in a relationship with a significant adult (mother); experiencing deprivation of relations of cooperation and affiliation needs; feelings of helplessness in interacting with father; the lack of family integrity. The tactics of the child-close adult interactions in the preschool years were shown to depend on the nature of children's perception of their relationship with parents.

Keywords: preschool age, children-parents interaction, parental discipline style, interfamilial relations, socio-psychological characteristics of parents' attitudes to the child, parental position.

Відомості про автора

Кравченко Катерина Василівна, асистент кафедри соціальної та практичної психології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк, Україна.

Kravchenko, Ekaterina Vasilevna, Assistant of the Department of Social and Applied Psychology, East-Ukrainian National University named after V. Dahl, Severodonetsk, Ukraine.

E-mail: zavadski65@mail.ru

УДК 159.9

Поворозник К.О.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ ЧАСОВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО ПІДХОДУ

Поворозник К.О. Особливості психологічного супроводу процесу розвитку часової перспективи у студентської молоді в контексті екзистенційного підходу. У статті розглядаються особливості психологічного супроводу процесу розвитку часової перспективи у студентів. Порушується питання реалізації організаційних, поведінкових та етичних принципів у контексті екзистенційного підходу. У фокусі психологічної роботи з розвитку часової перспективи знаходяться екзистенційні механізми смислової саморегуляції особистості (їхня актуалізація у процесі тренінгу є першочерговим завданням). Такий підхід ґрунтується на емпіричних даних, отриманих у процесі констатувального експерименту, в якому встановлено значущі взаємозв'язки між екзистенційними та темпоральними характеристиками студентів зі збалансованою та розбалансованою перспективою.

Ключові слова: екзистенційний підхід, екзистенційні механізми, смислова регуляція, процес розвитку, екзистенційно-аналітична теорія.

Поворозник К.А. Особенности психологического сопровождения процесса развития временной перспективы у студенческой молодежи в контексте экзистенциального подхода. В статье рассматриваются особенности психологического сопровождения процесса развития временной перспективы у студенческой молодежи. Поднимается вопрос реализации организационных, поведенческих и этических принципов в контексте экзистенциального подхода. В фокусе психологической работы находятся экзистенциальные механизмы смысловой саморегуляции личности (их актуализация является первоочередной задачей в процессе тренинга). Такой подход обусловлен спецификой эмпирических данных, полученных в процессе констатирующего эксперимента, в котором установлены взаимосвязи экзистенциальных и темпоральных характеристик у молодежи со сбалансированной и разбалансированной перспективой.

Ключевые слова: экзистенциальный подход, экзистенциальные механизмы, смысловая регуляция, процесс развития, экзистенциально-аналитическая теория.

Постановка проблеми. Дослідження проблеми розвитку особистості в умовах психотерапевтичної взаємодії на основі екзистенційного підходу є важливим напрямом сучасної психологічної науки і практики. Особливої актуальності це набуває у світлі вивчення такого специфічного механізму смислової саморегуляції людини, як часова перспектива, психологічний супровід процесу розвитку якої потребує синтезу темпоральних та екзистенційних принципів і положень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку особистості в умовах психотерапевтичної взаємодії на основі екзистенційного підходу досліджувалася багатьма вченими: А. Меркуріо, Р. Ленгом, Е. Спінеллі, Дж. Бьюдженталем, А. Хольцхей-Кунц та ін. У фокусі їхніх досліджень перебувають основні екзистенціали людини: її буття у світі, буття у взаємодії з іншими, тілесність, самотність, темпоральність, універсальна тривога, страх, провина, совість. Екзистенційні ідеї актуальні для психотерапевтів усіх напрямів, а екзистенційний підхід визначається не конкретною технікою чи школою, а фокусом дослідження людини, яка розглядається через призму проблеми трансценденції у процесі життя (В. Франкл, Р. Мей, Е. Дорцен, К. Ясперс, Л. Бінсвангер, М. Босс). На наш погляд, саме цей підхід є найбільш перспективним для вирішення завдання розвитку часової перспективи особистості (її взаємодії із часом власного життя), адже без актуалізації екзистенційних механізмів панорамне бачення

часу життя є неможливим. Це дає нам змогу стверджувати, що розвиток часової перспективи студентської молоді в умовах тренінгу із урахуванням екзистенційного виміру психотерапії є на сьогодні дуже актуальним.

Мета статті: дослідити особливості психологічного супроводу процесу розвитку часової перспективи студентів на основі екзистенційного підходу.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Розвиток часової перспективи у студентської молоді з позицій екзистенційного підходу вимагає, по-перше, дотримання чіткої організаційної структури та загальних принципів створення умов тренінгу, а по-друге, творчого використання сучасних екзистенційно-терапевтичних технологій.

Під час розробки концепції психологічного тренінгу ми спиралися на теоретичні положення та практичні технології з організації та проведення психологічних тренінгів у групі сучасних психологів та психотерапевтів: В. Франкла, І. Ялома, Р. Мея, Р. Кочюнаса, Ю. Бьюдженталя, Е.В. Дорцен, А. Ленгле, Д.О. Леонтьєва, С.Д. Максименка, Н.В. Чепелевої, Л.А. Петровської, О.Є. Сапогової, Т.М. Титаренко, О.Г. Лідерса, О. Юдіної, О. Калітеєвської. Також нами були враховані та адаптовані до специфічних завдань дослідження принципи створення умов тренінгу, організаційні та етичні принципи, визначені С. Макшановим [3] (див. *табл. 1*).

Таблиця 1

Принципи психологічного тренінгу з розвитку часової перспективи студентської молоді

Принципи побудови тренінгу	Принципи поведінки учасників	Організаційні принципи	Етичні принципи
Актуалізації та самодетермінації	Суб'єктна активність Дослідницька та творча позиція	Фізична відкритість Комплектування групи (гомогенність – гетерогенність)	Конфіденційність
Реалістичність	Суб'єкт-суб'єктна взаємодія Об'єктивація поведінки	Просторово-часова організація	Відповідність оголошених цілей тренінгу його змісту
Залученість та достатність	Щирість, відвертість «тут і тепер»	Підтримка психодинаміки групи	Екологічність
Принцип співвідношення темпорального екзистенційного	Свобода і відповідальність	Створення умов для поетапного розвитку часової перспективи через розвиток екзистенційних ресурсів студентів	Відкриття в особистості «можливого, але не обов'язкового»

Принципи побудови тренінгу, такі як принцип детермінації та самодетермінації, вимагають взаємодії зовнішньої детермінації та самодетермінації учасників через актуалізацію в них екзистенційних механізмів розвитку, розвиток зворотного зв'язку, регуляції рівня задоволення потреб та орієнтації учасників тренінгу на процес. Принцип залученості та достатності операціоналізується через створення можливостей вибору учасниками тренінгової групи різноманітних ситуацій для вираження думок і почуттів, актуалізації екзистенційного «Я». Принцип реалістичності передбачає створення такого тренінгового середовища, яке є не лише ізоморфним за своїми характеристиками щодо життєвого світу учасників, але й спрямованим на вихід у темпоральний вимір за межами теперішнього. Принцип співвідношення темпорального та екзистенційного вимагає створення таких умов тренінгу, за яких відбуватиметься розвиток часової перспективи молоді людини через актуалізацію екзистенційних механізмів. Принцип дослідницької та творчої позиції пов'язаний із тим, що у процесі тренінгової роботи учасники групи усвідомлюють, відкривають ідеї, закономірності, варіанти продуктивних відносин зі світом, трансформують смисли. Реалізація цього принципу може зазнавати опору з боку групи, яка може бути налаштована на отримання готових рецептів діяльності та уникання персональної відповідальності. Подолати спротив допомагають ситуації, які дозволяють учасникам усвідомити важливість формування готовності до діяльності у ситуаціях невизначеності та творчого ставлення до життя. Принцип об'єктивації вимагає від учасників тренінгу трансформації поведінки з неусвідомлюваного, імпульсивного рівня регуляції на свідомий, що дозволяє перехід від когнітивного рівня на ціннісно-смысловий. Об'єктивація реалізується через фокусування на феноменології переживань учасників тренінгу на кожному етапі роботи та через якісний зворотний зв'язок. Зворотний зв'язок виступає у вигляді двох форм: пряма (безпосередня циркуляція між учасниками) та опосередкована технічними засобами (картки, малюнки, піктограми, предметні результати діяльності). Принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії передбачає такі взаємини учасників тренінгу, за

яких їхні інтереси, почуття, переживання та стани є важливими та цінними для кожного. *Принцип щирості, відвертості «тут і тепер»* передбачає самостійне визначення учасником тренінгу міри своєї відвертості та уникання раціоналізацій і орієнтує на максимальне залучення учасників до вирішення актуальних ситуацій. *Принцип свободи і відповідальності* передбачає розвиток у студентів власної мотивації до розвитку часової перспективи та усвідомлення індивідуальної відповідальності за результат. *Принцип підтримки психодинаміки групи* передбачає особливу увагу тренера до феноменології взаємодії у групі, адже психологія взаємодій у малій групі може як розвиватися, так і зазнавати деформацій.

Етичні принципи включають: принцип конфіденційності, принцип відповідності оголошених цілей тренінгу його змісту, принцип екологічності, принцип відкриття в особистості «можливого, але не обов'язкового». *Принцип конфіденційності* передбачає нерозголошення інформації про особистісні прояви учасників за межами групи. Це сприяє формуванню атмосфери довіри та зберігає мотивацію учасників до обговорення особистих питань. *Принцип відповідностей оголошених цілей тренінгу його змісту* зумовлює дотримання чіткої змістової структури тренінгу відповідно до цілей; дотримання *принципу екологічності* забезпечує уникання маніпулятивних технік та провокацій, що пов'язано з діагностичними можливостями ведучого та його екзистенційною орієнтацією. *Принцип відкриття в особистості «можливого, але не обов'язкового»* є суто екзистенційним принципом, що ґрунтується на ідеях П. Тілліха та Д. О. Леонтьєва, відповідно до яких генералізація, як одиниця світобачення, набувається двома шляхами: *завантажується у свідомість як міф та виробляється в процесі діяльності та переробки власного життєвого досвіду* [8; 5]. В останньому випадку у людини завжди залишається вибір, за будь-яких обставин перевіряти, випробувати границі власних можливостей. Недарма, за С. К'еркегором, «роблячи власний вибір, ми обираємо варіанти самого себе». Серйозний вибір трансформує особистість, але не кожна людина усвідомлює власну відповідальність у цьому напрямку. Отже, відповідно до цього принципу, у студентської молоді необхідно розвивати смислову регуляцію, важливим механізмом якої виступає часова перспектива.

Особливості психологічного супроводу розвитку збалансованої часової перспективи у студентської молоді на основі екзистенційного підходу визначаються результатами нашого констатувального експерименту, який засвідчив розбалансованість її компонентів на різних рівнях та встановив взаємозв'язки останніх з екзистенційними механізмами життєстійкості, рефлексії, автентичності, толерантності до невизначеності.

Зазначені вище принципи реалізуються в процесі тренінгової роботи зі студентами сукупно з темпоральними принципами. Зокрема, у відповідності до *принципу цілісності людини і світу, їхнього взаємозв'язку* розвиток темпоральних якостей студента має супроводжуватись актуалізацією механізмів розвитку у всіх вимірах особистості. Відповідно до *принципу онтологічної невизначеності* взаємодії людини зі світом та емпірично підтверджених нами взаємозв'язків часової перспективи студентів із *життєстійкістю та толерантністю до невизначеності, ми* маємо розвивати ресурси до успішної життєдіяльності в умовах невизначеності, без чого «місток» від теперішнього у майбутнє є неможливим. У відповідності до *принципу універсальності екзистенційної тривоги* (як жити з тривогою, адже вона супроводжує всі значущі переживання) та отриманих нами емпіричних показників, які можуть свідчити про її наявність у студентської молоді, важливо розвивати у них здатність витримувати тривогу та використовувати її енергію, адже вона сигналізує про необхідність змінення актуальної життєвої ситуації та встановлення метапозиції щодо неї.

Відповідно до *принципу пріоритетності теперішнього та значущості минулого і майбутнього*, розвиток усіх трьох часових модусів має відбуватися цілісно на рівні когніцій, переживань та смислів особистості, актуалізуючи їхній баланс на рівні часової перспективи. У відповідності до *феноменологічного принципу* екзистенційного підходу, у фокусі психологічної роботи знаходиться все те, що існує у просторі внутрішнього, суб'єктивного світу індивіда.

Отже, психологічна робота з молоддю під час тренінгу має орієнтацію на «тут і тепер», врахування феноменології переживань та смислів кожного студента, що відповідає інтегральному критерію часової перспективи – панорамного бачення життя з теперішнього моменту. Слід зазначити, що методологічну основу нашої тренінгової програми склала екзистенційно-аналітична теорія емоцій А. Ленгле. Її теоретичні положення ґрунтуються на екзистенційно-аналітичній теорії особистості та орієнтовані на розвиток тих механізмів, які, за результатами нашого емпіричного дослідження, пов'язані із розвитком збалансованої часової перспективи у молоді.

Теорію емоцій було створено А. Ленгле в межах екзистенційно-аналітичної психотерапевтичної практики. Її методологічним підґрунтям виступила екзистенційна онтологія Хайдеггера та антропологічна трьохвимірна модель особистості В. Франкла.

Отже, привнесення екзистенційно-практичного компонента в розвиток часової перспективи студентів в умовах тренінгу вбачається нами доцільним та необхідним. З позицій екзистенційного підходу, концепція індивідуального часу людини формується у зв'язану часову перспективу в процесі розвитку ціннісно-смислових взаємодій особистості зі світом, саме тоді її життєвий шлях набуває унікальності. Формуванню ставлення до життя як до онтологічної цінності сприяє розгортання цього шляху не лише у фізичному просторі та часі, а у мета-просторі живого часу, який набуває статусу персональної онтологічної цінності для

особистості. «Емоція – переживання – цінність – смисл» (ціннісно-мотиваційний механізм) особистості є рушійною силою розвитку часової перспективи, смислового зв'язування життєвого досвіду у часі, а отже – її цілісності та збалансованості. Виходячи з цього, наступні екзистенційно-аналітичні ідеї А. Ленгле щодо часу життя, сповненому цінностями, було практично використано в умовах нашої тренінгової роботи: а) час життя, наповнений смислом, першочергово пов'язаний зі знаходженням та проживанням цінностей. «Ми здійснюємо смисл Буття – наповнюємо буття смислом – завжди через втілення цінностей (В. Франкл, 1984); б) специфіка взаємодії людини із часом життя зумовлюється трьома типами цінностей: цінностями переживання, творчості та особистих життєвих установок; в) відкриття та переживання цінностей є основою прийняття рішень, адже бути людиною означає бути тим, хто вирішує (К. Ясперс); г) сприймання цінності розуміється як переживання цінності, «дотик до цінності». Саме таке розуміння феноменології цінності є екзистенційним та дозволяє уникнути можливих непорозумінь, пов'язаних з раціональністю, мораллю та нормами; д) цінності призводять до руху, до розвитку людини, адже подібні до лінз, що фокусують життєву силу особистості [6]. Переживання цінності людиною відбувається лише тоді, коли вона особисто залучена у відносини зі світом і з собою, саме тому необхідно розвивати у студентів суб'єктне ставлення до часу, до його автентичного переживання, пам'ятаючи при цьому, що екзистенційні цінності неможливо передати, привнести ззовні (на відміну від моралі та норм).

До особливостей психологічного супроводу процесу розвитку часової перспективи студентської молоді можна віднести також втілення нами у психологічну роботу основних положень концепції трьох фундаментальних мотивацій А. Ленгле, без актуалізації яких, на нашу думку, неможливо уявити розвиток автентичного переживання часу та життєтворчості особистості: Займати життя як простір (бути присутнім «тут і тепер») включає особистісну залученість людини у проживання теперішнього, а саме: «Я тут, та чи відчуваю я це?», «Чи є в мене опора в цьому світі, чи думками я уникаю теперішнього, перебуваючи в минулому або майбутньому?».

Зазначимо, що прийняття умов та реалій теперішнього часу завжди є екзистенційним викликом для особистості. Будь-яка молода людина прагне відчувати свій простір як опору, що надає безпеку у вирії часу. «Чи можу я дозволити бути (існувати) своїм почуттям, страхам, захопленням, чи я маю боротися із собою, щось приховувати від себе та знецінювати, з метою підтримки ілюзії спокою, опори?», – розмірковує вона. Концепція індивідуального часу (часова перспектива) формується за наявності індивідуального простору, в міру пізнання людиною себе та відкриття власного особистісного виміру. Цілком детермінована особистість, як показали дослідження, не має свідомих уявлень про час, навіть не замислюється про це.

Переживати цінність життя – означає бути емоційно відкритим йому. На цьому рівні мотивації закладається фундаментальна здатність до переживання цінності того, що вже досягнене та створене (творчі цінності), переживання доброго, прекрасного, значущого (цінності переживання); цінності чесного, справедливого, справжнього (цінності позиції). Приймати та цінувати себе – відкритість власного «Я» людини, що постає перед викликом винайдення себе сутнісного, своєї автентичності; це надає переживанню часу життя унікальності та неповторності. На рівні цієї мотивації порушується питання власної суб'єктивності, без усвідомлення якої неможлива відповідальність [6].

Роджер Уолш (1976), відомий психолог та психіатр, описував відкриття власної суб'єктивності наступним чином: «Одним із найчудовіших відкриттів для мене було повільне пробудження раніше неусвідомлюваного, постійно змінюваного потоку внутрішніх переживань... Тут міститься невідоме до цього коріння безцінного знання про мене та про смисл моїх переживань» [7]. Важливою складовою суб'єктивності виступає інтенціональність – як здатність володіти своїми прагненнями та намірами, а також реалізовувати або відмовлятися від них. Розвиток часової перспективи, її насичення та подовження неможливо уявити без актуалізації та переструктурування суб'єктивного особистісного змісту. Відповідно до ідей концепції мультирегуляторної моделі особистості Д.А. Леонтьєва, завдяки смисловій регуляції наші дії виявляють співвіднесеність масштабу з нашим життєвим світом як цілим. Включаючи у тренінг вправи на актуалізацію фундаментальних мотивацій, ми враховували той факт, що вони являють собою модулі, які структурують відрізки розвитку особистості в онтогенезі. Актуалізація потреби розвивати *Екзистенційне «Я»* (верикальне розщеплення «Я» на «Я - Образ», який можна описати через набір змістовних атрибутів та «Я-Концепцію» – внутрішній суб'єктний центр [5]), на нашу думку, задає вектори розвитку перспективи і виступає часовим центром її балансу, адже аналіз її критеріїв необхідно проводити з урахуванням суб'єктивної складової. Для періоду юності важливим є розвиток здатності бути собою, відчувати та знаходити шляхи до своєї основи – Person [6]. Це допомагає вибудовувати якісно інші відносини з часом, адже холистичне, ціннісне теперішнє дозволяє бачити не лише можливості майбутнього, а й екзистенційну парадигму життя, яку приводить в рух «колесо часу». Виходячи з вищезазначеного, *перший етап* розвитку часової перспективи у студентської молоді передбачав ознайомлення студентів з особливостями власної часової перспективи та критеріями її балансу, актуалізацію мотивації на розвиток цілісної часової перспективи та розвиток суб'єктного ставлення до часу життя. *На другому етапі* тренінгової програми ми працювали з модусами часової перспективи студентів: минуле, теперішнє, майбутнє, їхньою ціннісно-смисловою трансформацією, розвивали суб'єктне ставлення до

них; здатність до флективного переключення між модусами. *На третьому етапі* ми працювали над розвитком самодистанціювання та мета-позиції щодо часу, поглибленням, розширенням та подовженням часової перспективи, розвитком цілісного бачення часу.

Висновки. Психологічний супровід процесу розвитку часової перспективи студентської молоді на засадах екзистенційного підходу, зокрема екзистенційно-аналітичної теорії А. Ленгле як методологічної основи тренінгу, дає змогу збалансувати часову перспективу студентів на інтегральному рівні їхньої особистості. Така робота відкриває для молоді людини доступ до переживання ціннісного і цілісного часу, до усвідомлення ресурсів минулого і майбутнього у їхніх взаємозв'язках із теперішнім.

Перспективи подальших досліджень вбачаються нами у дослідженні ролі автобіографічної пам'яті у розвитку часової перспективи особистості та розробці стратегії її корекції у студентській молоді у парадигмі екзистенційного підходу.

Список використаних джерел

1. Лидерс А.Г. Групповой психологический тренинг со старшеклассниками и студентами / А.Г. Лидерс. – М., 2009. – 408 с.
2. Грецов А.Г. Тренинг креативности для старшеклассников и студентов / А. Г. Грецов. – СПб., 2007. – 202 с.
3. Макшанов С. Психология тренинга / С. Макшанов // Образование. – СПб., 1997. – 238 с.
4. Исурина И.Г. Групповая динамика в тренинговых группах / И.Г. Исурина // Журнал практического психолога. – 1998. – №1. – С. 31–34.
5. Леонтьев Д.А. Личностный потенциал: структура и диагностика Д.А. Леонтьев // Смысл. – М., 2011. – 381 с.
6. Лэнгле А. Что движет человеком? Экзистенциально-аналитическая теория эмоций : пер. с нем. / [вступ.с т. С.В. Кривцовой]. – [2-е изд.] / А. Лэнгле. – М. : Генезис, 2009. – 235 с.
7. Bugental, J.F.T. Psychotherapy and process: The fundamentals of an existential-humanistic approach / McGraw-Hill (formely Reading, MA: Adisson-Wesley) / J.F.T. Bujental. – New York, 1987. – 64 p.
8. Forrester, F. The Essential Tillich (anthology) // University of Chicago Press / F. Forrester. – Chicago, 1999. – 271 p.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Liders A.G. Gruppovoj psihologicheskij trening so starsheklassnikami i studentami / A.G. Liders. – М., 2009. – 408 s.
2. Grecov A.G. Trening kreativnosti dlja starsheklassnikov i studentov / A. G. Grecov. – SPb., 2007. – 202 s.
3. Makshanov S. Psihologija treninga / S. Makshanov // Obrazovanie. – SPb., 1997. – 238 s.
4. Isurina I.G. Gruppovaja dinamika v treningovyh gruppah / I.G. Isurina // Zhurnal prakticheskogo psihologa. – 1998. – №1. – S. 31–34.
5. Leont'ev D.A. Lichnostnyj potencial: struktura i diagnostika / D.A. Leont'ev // Smysl. – М., 2011. – 381 s.
6. Ljengle A. Chto dvizhet chelovekom? Jekzistencial'no-analicheskaja teorija jemocij : per. s nem. / [vstup.s t. S.V. Krivcovoj]. – [2-e izd.] / A. Ljengle. – М. : Genezis, 2009. – 235 s.
7. Bugental, J.F.T. Psychotherapy and process: The fundamentals of an existential-humanistic approach / McGraw-Hill (formely Reading, MA: Adisson-Wesley) / J.F.T. Bujental. – New York, 1987. – 64 p.
8. Forrester, F. The Essential Tillich (anthology) // University of Chicago Press / F. Forrester. – Chicago, 1999. – 271 p.

Povoroznyk, K.O. Distinctive characteristics of psychological support for students' time perspective development in the context of existential paradigm. Existential paradigm-based study of psychological support for the development of the individual in conditions of psychological interaction is an important area of psychological science and practice. This becomes of particular relevance in the light of time perspective as a special mechanism of human semantic self-regulation. The psychological support for time perspective development must be based on the synthesis of temporal and existential principles. It should be noted that the existential approach is not determined by a specific method or school, but by a focus on the individual in terms of his / her transcendence, panoramic vision of life and time as well as self-determination (V. Frankl, R. May, E. Dortsen, Karl Jaspers, L. Binswanger, M. Boss). This gives special importance to the strategy of psychological support for development of students' time perspective because at this age people most vigorously try to build their lives according to their own projects. That is why it is very important for these projects to comply with their authors' capabilities, values and desires, as well as the reality.

The article aims to study the characteristics of psychological support for students time perspective based on the existential paradigm.

The author analyzes the principles of developmental training and its key existential principles needed for the psychological support for the development of students time perspective.

Keywords: existential paradigm, existential mechanisms, semantic regulation, development, existential-analytical theory.

Відомості про автора

Поворозник Катерина Олександрівна, старший викладач, аспірант кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету, м. Київ, Україна.

Povoroznyk, Kateryna Olexandrivna, senior lecturer, post-graduate student, Dept. of Aviation Psychology, National Aviation University, Kyiv, Ukraine.

E-mail: c-alfatango@mail.ru